

МЕЃУНАРОДЕН ЦЕНТАР ЗА СЛАВЈАНСКА ПРОСВЕТА - СВЕТИ НИКОЛЕ

«МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД»
(ЕКОНОМИЈА, БЕЗБЕДНОСНО ИНЖЕНЕРСТВО,
ИНФОРМАТИКА)

СПИСАНИЕ
на научни трудови

**ДВАНАЕСЕТТА МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД“
МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГАВРИЛО РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН“
СВЕТИ НИКОЛЕ - БИТОЛА**

Година VIII

Број 1

Април 2021

- СВЕТИ НИКОЛЕ, Р. СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА -
- 2021 -

Издавач: Меѓународен центар за славјанска просвета - Свети Николе

За издавачот: м-р Михаела Ѓорчева, директор

Наслов: «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД» (ЕКОНОМИЈА, БЕЗБЕДНОСНО ИНЖЕНЕРСТВО, ИНФОРМАТИКА)

Организационен одбор:

Претседател: проф. д-р Јордан Ѓорчев

Заменик претседател: д-р Стромов Владимир Јуревич, Русија

Член: м-р Борче Серафимовски

Член: м-р Милена Спасовска

Уредувачки одбор:

Проф. д-р Ленче Петреска - Република Северна Македонија

Проф. д-р Александар Илиевски - Република Северна Македонија

Проф. д-р Мирослав Крстиќ - Република Србија

Проф. д-р Момчило Симоновиќ - Република Србија

Проф. д-р Тодор Галунов - Република Бугарија

Проф. д-р Даниела Тасевска - Република Бугарија

Доц. д-р Хаџиб Салкиќ - Република Босна и Херцеговина

Проф. д-р Татјана Осадчаја - Руска Федерација

Доц. д-р Вера Шунаева - Руска Федерација

Уредник: проф. д-р Јордан Ѓорчев

Компјутерска обработка и дизајн: Адриано Панајотов, Маја Маријана Панајотова, Благој Митев

ISSN (принт) 1857-9299

ISSN (онлајн) 1857-9302

Адреса на комисијата: ул. Маршал Тито 77, Свети Николе, Р. Северна Македонија

Контакт телефон: +389 (0)32 440 330

Уредувачкиот одбор им се заблагодарува на сите учесници за соработката!

Напомена:

Уредувачкиот одбор на списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» не одговара за можните повреди на авторските права на научните трудови објавени во списанието. Целосната одговорност за оригиналноста, автентичноста и лекторирањето на научните трудови објавени во списанието е на самите автори на трудовите.

Секој научен труд пред објавувањето во списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» е рецензиран од двајца анонимни рецензенти од соодветната научна област.

Печати: Печатница и книжарница „Славјански“, Свети Николе

Тираж: 100

МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ

ИСТОК - ЗАПАД

ЕКОНОМИЈА, БЕЗБЕДНОСНО ИНЖЕНЕРСТВО,
ИНФОРМАТИКА

ОБЛАСТ
БЕЗБЕДНОСНО
ИНЖЕНЕРСТВО

Д-р Синиша Цветковиќ

Факултет за безбедносно инженерство
МСУ „Г. Р. Державин“ Свети Николе – Битола
Р. Северна Македонија

ВЛИЈАНИЕТО НА КРЕАТИВНИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ ВРЗ ИНОВАЦИСКИТЕ ПЕРФОРМАНСИ - СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА И ЗЕМЈИТЕ ОД ЗАПАДЕН БАЛКАН

АПСТРАКТ: Концептот на креативната економија денес се применува кај различни активности и професии и интензивно станува важен сектор во рамките на глобалната економија, особено во контекст на иновативното општество засновано на знаење. Во рамките на овој труд, користени се податоци од излезните резултати на Глобалниот иновациски индекс (The Global Innovation Index (GII)) 2020, со кои се врши анализа и оценка на влијанието на креативниот потенцијал врз иновациските перформанси на Северна Македонија во однос на националните економии на земјите од Западен Балкан и блиското окружување. Очекувањата се добиените сознанија да овозможат согледување на состојбите во овој домен, од каде би произлегле одредени сугестии за идните правци на делување и предлози за формулирање на стратегии и политики во насока на подобрување на амбиентот за поддршка, развој и унапредување на креативниот и иновацискиот потенцијал на националните економии.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ: креативна економија, знаење, иновации, глобален иновациски индекс

THE INFLUENCE OF CREATIVE POTENTIAL ON INNOVATION PERFORMANCE - NORTH MACEDONIA AND WESTERN BALKAN COUNTRIES

ABSTRACT: The concept of creative economy today is applied to various activities and professions and is intensively becoming an important sector within the global economy, especially in the context of an innovative knowledge-based society. In the framework of this paper, data from the output results of The Global Innovation Index (GII) 2020 are used, which analyze and evaluate the impact of the creative potential on the innovation performance of Northern Macedonia in relation to the national economies of the Western Balkans and nearby countries. We expect the findings to allow consideration of the situation in this area, from where would derive some suggestions for future courses of action and proposals for formulating strategies and policies aimed at improving the environment for support, development and promotion of creative and innovation potential of national economies.

KEY WORDS: creative economy, knowledge, innovation, global innovation index

ВОВЕД

Денес, креативната економија претставува важен сектор во општеството базирано на знаење и иновации. Голем број влади во светот го прифаќаат овој факт и креираат национални политики и стратегии за промоција, унапредување и развој на овој сегмент. Според најчесто цитираната дефиниција креативната економија подразбира “индустрии кои произлегуваат од индивидуалната креативност, вештина и талент и кои имаат потенцијал за создавање богатство и работни места преку генерирање и експлоатација на интелектуалната сопственост” (DCMS, 1998, стр.3). Според (UNCTAD, 2008), креативната економија е дефинирана како концепт кој се развива врз основа на креативните средства кои потенцијално генерираат економски раст и развој. Поимот креативни економии, се однесува на процесот на производство, дистрибуција и потрошувачка на креативните добра и услуги во услови на пазарна економија, преку користење и употреба на информатичките и комуникациските технологии (Flew, 2012).

Една од целите на трудот е да презентираме сознанија за тоа како креативниот потенцијал влијае врз иновативните активности во економијата. Воглавно влијанието се одвива преку сопствените иновативни активности и со активирање и поддршка на иновациите во други сектори. Разликуваме три типа влијанија врз националниот иновациски систем: како извор на иновативни идеи со што се дава придонес кон иновацискиот потенцијал на економијата за генерирање нови производи и услуги; понуда на услуги кои можат да бидат влезови во иновациските активности на претпријатија и организации во и надвор од креативниот сектор; преку интензивно користење на напредни технологии, адаптации на постоечките или развој на нови технологии, со што се обезбедува импулс за иновации во тој домен.¹

ПРИДОНЕСОТ НА КРЕАТИВНИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ КОН ИНОВАЦИСКИТЕ ПЕРФОРМАНСИ И ЕКОНОМСКИОТ РАСТ НА ЗЕМЈИТЕ

Денес, креативната економија е препознаена и признаена како важен сектор кој обезбедува значителен придонес кон БДП на земјите, преку поттикнување на иновациите, креација на знаењето и негова дифузија низ сите сектори на економијата. Во рамките на овој нов вид економија, креативноста, иновативноста и управувањето со знаењето се основни фактори што водат кон паметен, одржлив и инклузивен развој на општествата (UNDP, UNESCO, 2013). Преку создавање нови идеи, нови пробиви и достигнувања во науката, технологијата и уметноста, директно се продуцираат нови бизниси и нови работни места (DCMS, 2006). Креативната економија има и комерцијална и културна вредност. Оваа двојна вредност ги поттикнува владите ширум светот да ги прошируваат и развиваат своите креативни економии како дел од стратегиите за економска диверзификација и напорите да се стимулираат економскиот раст, просперитет и благосостојба (UNCTAD, 2018).

Креативната економија како сектор може да даде вреден и значителен придонес кон постигнување на целите на одржливиот развој, преку промоција на основните човекови права, еднаквост и демократија, што е од суштинско значење за повисока социјална инклузија каде луѓето живеат заедно и во мир (UNCTAD, 2018). Со тоа се нагласува придонесот на креативноста и потенцијалот

1. Kathrin Müller, Christian Rammer, and Johannes Trübey, The Role of Creative Industries in Industrial Innovation, Discussion Paper No. 08-109

на човечките ресурси во однос на растот и развојот на националните економии. Индексот на глобалната креативност (GCI, 2015), ја нагласува идејата дека во рамките на економијата базирана на знаење каде што производството и потрошувачката се заснова на интелектуалниот капитал, креативноста и популарните “ЗТ” (технологија, толеранција, талент) (Florida, 2002), позитивно се поврзани со социјалниот и економскиот развој.

Политиките на ЕУ во однос на креативните индустрии, имплементираат важна стратегија “Креативна Европа” чија главна цел е поддршка на европските културни и креативни сектори.² Во тој контекст, треба да се нагласи дека заштитата на правата на интелектуална сопственост е од круцијално значење за креација и продукцијата на нови производи и услуги, поради што треба да претставува главен домен на делување на развојните политики во областа на културните сектори.

ПОСТИГНУВАЊАТА НА ЗЕМЈИТЕ ВО ДОМЕНОТ НА КРЕАТИВНИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ СПОРЕД ГЛОБАЛНИОТ ИНОВАЦИСКИ ИНДЕКС (GII)

Оценката на креативниот потенцијал на земјите ќе го спроведеме преку анализа на постигнувањата во подиндексот Иновациски излези (Innovation output) како составен дел од Глобалниот иновациски индекс (The Global Innovation Index (GII)) 2020. Овој индекс има за цел да креира богата база на податоци за рафинирање на политиките за иновации, со што се обезбедува клучна алатка на креаторите на националните политики за економски раст и развој.³ Современите гледишта кон иновациите се проширени така што повеќе не се земаат во предвид само традиционалните индикатори (трошоци за истражување и развој, број на публикувани научни трудови, број на патенти и сл.), туку како современи фактори дополнително се вклучени социјалните и деловните модели кои во основа го имаат креативниот потенцијал на националните економии. Моделот на Глобалниот иновациски индекс (GII) за 2020 година, вклучува 131 земја/економија, кои претставуваат 93,5% од светската популација и остваруваат 97,4% од светскиот БДП.⁴

Во понатамошната дел од трудот преку анализа на резултатите и рангирањата во двата излезни столба: 1) Излези од знаење и технологија и 2) Креативни излези, од подиндексот Иновациски излези, ќе го согледаме креативниот потенцијал на Северна Македонија во однос на земјите од окружувањето - Албанија, Црна Гора, Босна и Херцеговина, Србија. Изборот на земјите е поради тоа што сите припаѓаат во групата на земји со висок среден доход (Upper middle income) а географски припаѓаат на ист регион, во групата на т.н. земји од Западен Балкан (ЗБ). За споредба, дополнително се разгледуваат постигнувањата на Словенија и Хрватска, како земји кои потекнуваат од ист економски систем од бившите југословенски простори, денес членки на ЕУ, заради споредба со нивните сегашни постигнувања во областа на креативниот потенцијал на националните економии.

2. https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/about_en

3. Cornell University, INSEAD, and WIPO (2020), The Global Innovation Index 2020: Who Will Finance Innovation?, Ithaca, Fontainebleau, and Geneva.

4. Ibid, p.204, Глобалниот иновациски индекс (GII) е конструиран од два подиндекси - Иновациски влезови и Иновациски излези, кои придонесуваат со еднаков процент на влијание со своите нормализирани вредности

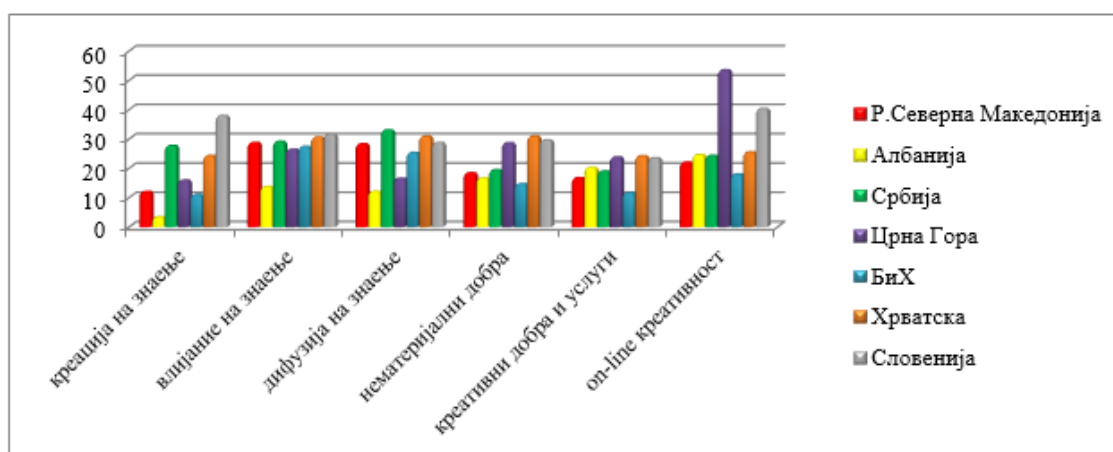

График 1. Нормализирани вредности на подстолбовите од Иновациските излези
Извор: *The Global Innovation Index 2020: Who Will Finance Innovation?*, стр.215-345

Резултатите од постигнувањата во сите подиндекси, столбови и подстолбови се изразуваат преку нормализирани вредности во опсегот од 0 – 100, каде што повисоката вредност претставува подобар резултат. Двата излезни столба - Излези од знаење и технологија и Креативни излези - се во силна меѓусебна корелација (0,82), но и двата покажуваат висок процент на корелација (0,93-0,94) со подиндексот Иновациски излези (GII, 2020).

Столбот Излези од знаење и технологија е составен од три подстолбови. Првиот под-столб се однесува на Создавање (креација) на знаење (Knowledge creation). Најдобар резултат од земјите од Западен Балкан (ЗБ) има Србија (27.7), додека Северна Македонија со (12.0) има подобар резултат од БиХ (11.0) и Албанија (3.4). Евидентно е заостанувањето во однос на постигнувањата на Хрватска (24.3) и Словенија (37.9).

Вториот под-столб се однесува на Влијание на знаењето (Knowledge impact), и содржи статистички податоци со кои се претставува влијанието на иновативните активности на микро и макроекономско ниво. Најдобри постигнувања бележи Словенија (31.6) а најслаби Албанија (13.7). Останатите земји од (ЗБ) имаат прилично изедначен резултат, Северна Македонија (28.7), Србија (29.1), Црна Гора (26.4), БиХ (27.4).

Третиот под-столб кој се однесува на Дифузија на знаењето (Knowledge diffusion), го отсликува нивото на ширење на знаењето односно директно ја покажува способноста на економските актери за достигнување, апсорпција и усвојување на расположивото знаење. Кај земјите од (ЗБ) предводи Србија (33.0) а веднаш зад неа е Северна Македонија (28.3) со резултат за нијанса послаб од Хрватска (30.9) и Словенија (28.7). Останатите земји освен БиХ (25.3) имаат двојно послаби резултати.

Вториот столб Креативни излези е составен од три подстолба. Првиот под-столб се однесува на Нематеријалните добра и во себе вклучува статистички податоци за бројот на апликации за трговски марки, проценка на вредноста на националните брендови како учество во БДП, број на апликации за индустриски дизајн, степен до кој информациско комуникациските технологии (ИКТ) овозможуваат креација на современи организациски модели поврзани со процесот на иновации. Во групата од (ЗБ) предничи Црна Гора (28.6), со послаб резултат од Хрватска (30.9) и Словенија (29.6). Србија (19.4) и Северна Македонија со (18.4) имаат за нијанса повисок резултат од Албанија (16.6) и БиХ (14.7).

Вториот подстолб се однесува на продукцијата на Креативни добра и услуги (активности кои ги вклучуваат сите културни или уметнички, научни, технички, технолошки продукции базирани на знаења и вештини) и нивниот извоз како учество во БДП. Најдобро е рангирана Црна Гора (23.8) со речиси изедначен резултат со Хрватска (24.2) и Словенија (23.5), а Северна Македонија со (16.7) единствено е подобра од БиХ (11.6).

Третиот под-столб се однесува на on-line креативниот потенцијал на земјите и презентира увид во тоа како производството и трговијата на дигитализирани креативни производи и услуги се развиваат во националните економии. Високо рангирани се Црна Гора (53.5) и Словенија (40.3) далеку пред останатите земји, Хрватска (25.5), Албанија (24.6), Србија (24.3). Северна Македонија (22.0) единствено е подобра од БиХ (18.0).

	Иновациски Излези	Излези од знаење и технологија	Креација на знаење	Влијание на знаење	Дифузија на знаење	Креативни излези	Нематеријални добра	Креативни добра и услуги	on-line креативност
Р. С. Македонија	63	58	71	46	48	76	99	61	51
Албанија	91	119	120	107	106	72	108	53	46
Србија	56	41	36	43	37	66	96	54	47
Црна Гора	49	66	61	57	87	36	58	40	15
БиХ	75	61	76	53	59	96	111	73	58
Хрватска	43	43	43	49	42	49	47	38	43
Словенија	39	35	26	37	45	41	54	42	29

Табела 1. Ранг на земјите според подстолбовите во подиндексот Иновациски излези

Извор: *The Global Innovation Index 2020: Who Will Finance Innovation?*, стр.215-345

Во табела 1 се прикажани вкупните рангирања на разгледуваните национални економии по основ на подиндексот Иновациски Излези, во однос на сите 131 разгледувани земји во извештајот. Според резултатите од глобалните рангирања на националните економии, Северна Македонија по основ на вкупните постигнувања во подиндексот Иновациски излези го завзема (63) место и подобро е рангирана единствено од Албанија (91) место и БиХ (75) место. Кај столбот Излези од знаење и технологија со ранг на (58) место, Северна Македонија подобро е рангирана од Албанија (119) место, Црна Гора (66) и БиХ (61) место. Полоши резултати за РСМакедонија се забележуваат во столбот Креативни излези (76) место, каде што единствено е подобро рангирана од БиХ (96) место. Според постигнувањата во поделните подстолбови, Северна Македонија најдобри резултати бележи во областа на влијанието и дифузијата на знаењето, додека слаби резултати во однос на компаративните економии се забележуваат кај креација на знаењето, нематеријалните добра, креативните добра и услуги како и on-line креативноста.

ЗАКЛУЧОК

Ерата на новата економија ја карактеризираат силниот глобален конкурентски натпревар, развојот и употребата на современите (ИКТ), претприемништвото и иновациите, како основа за повисок економски и социјален раст. Креативниот потенцијал на земјите станува составен дел на иновациите а кај новата економија недвосмислено се потврдува нивното растечко влијание врз економскиот раст и развој. Поради фактот, дека улогата на креативноста за создавање на иновации сè уште во голема мера е недоволно “ценета” при мерење на иновацискиот потенцијал на земјите и скромно е опфатена при креирање на политиките за иновации, Глобалниот иновациски индекс (GII) ја нагласува неопходноста од мерење на креативноста како составен дел од подиндексот на иновациските излези.

Постигнувањето на Северна Македонија за 2020 година според подиндексот Иновациски излези, ги открива потребните домени на делување на јавните политики во насока на подобрување на амбиентот за развој и унапредување на креативната економија. Како силни страни на македонската национална економија се препознаваат: процентот на учество во вкупниот извоз на производите од средно-високото технолошко производство; висок процент на имплементирани системи за квалитет во организациите; продукцијата од печатените и други медиуми како и учеството на извозот на креативните и културните услуги во вкупната трговска размена. Како слабости се нотираат процентот на учество на националните брендови во БДП, застапеноста на (ИКТ) при креација на современите организациски модели во контекст со процесот на иновации. Креаторите на националните политики, своите напори треба да ги насочат кон создавање амбиент за поголема продукција на знаење со цел да се стимулира и материјализира креативниот потенцијал на земјата преку развој на претприемништво во доменот на креативната економија, регулирање на интелектуалната сопственост и авторските права, финансиска поддршка на креативните индустрии, современ креативен систем на образование, поддршка на процеси за создавање и дисеминација на иновациите, справување со последиците од пандемијата...

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Cornell University, INSEAD, and WIPO (2020), The Global Innovation Index 2020: Who Will Finance Innovation?, Ithaca, Fontainebleau, and Geneva
2. The Creative Nova Scotia Leadership Council, 2012, Creative Economy Literature Review, Nova Scotia Department of Communities, Culture and Heritage,
3. UNCTAD, 2015, Creative Economy Outlook and Country Profiles: Trends in International Trade in Creative Industries, United Nations
4. Kathrin Muller, Christian Rammer, Johannes Truby, 2008, The Role of Creative Industries in Industrial Innovation, Centre for European Economic Research
5. https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/about_en